

Categoria A

REVISTA ARHEOLOGICĂ

serie nouă _ vol. XXI _ nr. 2

Indexată în bazele de date:

SCOPUS, ERIH PLUS, DOAJ, CEEOL, ROAD, ISIFI, CiteFactor

CHIȘINĂU 2025

ISSN 1857-016X
E-ISSN 2537-6144

INSTITUTUL PATRIMONIULUI CULTURAL
SECȚIA PATRIMONIU ARHEOLOGIC

REVISTA ARHEOLOGICĂ

Editor-in-Chief/Redactor șef: dr. Ghenadie Sîrbu
Secretar de redacție/editorial secretary: Livia Ermurachi

Colegiul de redacție/Editorial Board

Dr. **Ludmila Bacumenco-Pîrnău** (*Chișinău/Iași*), dr. hab. **Igor Bruiako** (*Odesa*), dr. hab. **Dumitru Boghian** (*Târgu Frumos*), dr. hab. **Roman Croitor** (*Aix-en-Provence*), dr. **Lilia Dergaciov** (*Chișinău*), dr. hab. **Valentin Dergaciov** (*Chișinău*), dr. **Alexandr Diachenko** (*Kiev*), dr. **Vasile Diaconu** (*Târgu Neamț*), dr. **Mariana Gugeanu** (*Iași*), prof. dr. hab. **Svend Hansen** (*Berlin*), prof. dr. hab. **Elke Kaiser** (*Berlin*), dr. **Sergiu Matveev** (*Chișinău*), prof. dr. hab. **Michael Meyer** (*Berlin*), dr. **Octavian Munteanu** (*Chișinău*), prof. dr. hab. **Sergiu Musteață** (*Chișinău/Târgoviște*), prof. dr. hab. **Gheorghe Postică** (*Chișinău*), dr. hab. **Eugen Sava** (*Chișinău*), prof. dr. hab. **Sergei Skoryi** (*Kiev*), prof. dr. **Victor Spinei**, membru al Academiei Române (*București, Iași*), prof. dr. hab. **Marzena Szmyt** (*Poznan*), dr. **Nicolai Telnov** (*Chișinău*), dr. **Denis Topal** (*Chișinău*), dr. **Vlad Vornic** (*Chișinău*), dr. **Aurel Zanoci** (*Chișinău*).

Manuscrisele, cărțile și revistele pentru schimb, precum și orice alte materiale se vor trimite pe adresa: Colegiul de redacție al „Revistei Arheologice”, Secția Patrimoniului Arheologic, Institutul Patrimoniului Cultural, bd. Ștefan cel Mare și Sfânt 1, MD-2001, Chișinău, Republica Moldova

Рукописи, книги и журналы для обмена, а также другие материалы необходимо посылать по адресу: редакция «Археологического Журнала», Секция археологического наследия, Институт культурного наследия, бул. Штефан чел Мареша 1, MD-2001 Кишинэу, Республика Молдова

Manuscripts, books and reviews for exchange, as well as other papers are to be sent to the editorship of the “Archaeological Magazine”, Section of Archaeological Heritage, Institute of Cultural Heritage, 1 Stefan cel Mare si Sfant bd., MD-2001 Chisinau, Republic of Moldova

Toate lucrările publicate în revistă sunt recenzate de specialiști în domeniu după modelul *double blind peer-review*
Все опубликованные материалы рецензируются специалистами по модели *double blind peer-review*
All the papers to be published will be reviewed by experts according the *double blind peer-review* model

CUPRINS – СОДЕРЖАНИЕ – CONTENTS

STUDII – ИССЛЕДОВАНИЯ – RESEARCHES

Najaf Museibli (<i>Baku</i>) Chagritepe Neolithic settlement	5
Oleksandr Bondarenko, Maksym Glibov (<i>Drohobych</i>), Mykhailo Orlyk (<i>Kropyvnytskyi</i>) Ancient Coins of the 6th – 1st Centuries BC in the Territory of Present-Day Ukraine: Current Scholarly Discourse	14
Yaroslav Onyshchuk (<i>Lviv</i>), Vasyl Ilnytskyi, Vasyl Orlyk (<i>Kropyvnytskyi</i>) The Pottery Complex of the Roman-Period Cemetery Kariv I in the Western Buh Region	27
Gheorghe Postică (<i>Chişinău</i>) Biserica Adormirea Maicii Domnului de la Mănăstirea Căpriană: stratigrafie arheologică	41

MATERIALE ŞI CERCETĂRI DE TEREN – МАТЕРИАЛЫ И ПОЛЕВЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ – PAPERS AND SURVEYS

Дмитрий Кириченко, Анар Агаларзаде (<i>Baku</i>) О фрагменте кургильницы эпохи поздней бронзы – раннего железа из юго-восточного Азербайджана	56
Irina Rusu, Sorin Ignătescu (<i>Suceava</i>) New data on the Second Iron Age fortified settlement from Ibăneşti “Cetatea Măgurei”	64
Vlad Vornic, Sergiu Matveev (<i>Chişinău</i>) Vestigii din secolul al IV-lea d.Hr. descoperite la Dubna (r-nul Soroca)	75

DISCUȚII – ДИСКУССИИ – DISCUSSIONS

Ghenadie Sirbu (<i>Chişinău</i>) Reflection on the synchronisms of the Horodiştea-Gordineşti culture group in relation to other Late Eneolithic communities in Southeast Europe	87
Эльнур Лятиф оглу Гасанов (<i>Гянджа</i>) Об изучении средневекового историко-культурного наследия Гянджи на основе традиционных изделий ткачества	101
Sergiu Musteață (<i>Chişinău</i>) Din istoria și istoriografia arheologiei moldovenești. Studiu de caz: Evul Mediu Timpuriu	107

CERCETĂRI INTERDISCIPLINARE – МЕЖДИСЦИПЛИНАРНЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ – INTERDISCIPLINARY SURVEYS

Mykhailo Videiko, Tetyana Hoshko (<i>Kyiv</i>) Varangians on Dnipro route: a study of 10-12th century metal finds	124
---	-----

**RECENZII ȘI PREZENTĂRI DE CARTE –
РЕЦЕНЗИИ И КНИЖНОЕ ОБОЗРЕНИЕ – PAPER AND BOOK REVIEW**

Д.А. Топал, Грифовые кинжалы типа Иссык и акинаки востока Евразии. Алматы: НИЦИА Бегазы-Тасмола, 2024, 224 с., ISBN 978-601-7106-96-6 [Denis Topal, Pumnale-grifon de tip Issyk și akinakai din estul Eurasiei. Almaty: NITSIA Begazy-Tasmola, 2024, 223 p., ISBN 978-601-7106-96-6] (Sergiu Matveev, Chișinău)	135
Axes vs. helmets: Review on a new book about weaponry of Eurasian nomads Сергей Скорый, Роман Зимовец, Биметаллические чеканы эпохи скифской архаики <i>в Евразии.</i> Харьков: Майдан, 2025, 112 с., ISBN 978-966-372-949-7 [Sergey Skoryi, Roman Zymovets, Bimetallic pickaxes of the Scythian Archaic Period <i>in Eurasia.</i> Kharkiv: Maidan, 2025, 112 p., ISBN 978-966-372-949-7] (Denis Topal, Chișinău)	137
IN MEMOREM	
Serghei Covalenco (10.09.1960 – 09.10.2025) (Natalia Ovcearova, Chișinău)	144
LISTA ABREVIERILOR – СПИСОК СОКРАЩЕНИЙ – LIST OF ABBREVIATION	146
INFORMAȚII ȘI CONDIȚIILE DE EDITARE A REVISTEI ARHEOLOGICE	147
ИНФОРМАЦИЯ И УСЛОВИЯ ИЗДАНИЯ АРХЕОЛОГИЧЕСКОГО ЖУРНАЛА	148
INFORMATION AND CONDITION OF PUBLICATION IN THE ARCHAEOLOGICAL MAGAZINE	149

Gheorghe Postică

Biserica Adormirea Maicii Domnului de la Mănăstirea Căpriană: stratigrafie arheologică

Key words: Căpriană, Monastery, Church, Altar, Nave, Tombe Chambre, Pronaos, Nartex, Stephen the Great, Petru Rareș, Vasile Lupu, Gavril Bănulescu-Bodoni, Archaeological stratigraphy, Archaeological profile, Construction layer.

Cuvinte cheie: Căpriană, mănăstire, biserică, altar, naos, gropniță, pronaos, pridvor, Ștefan cel Mare, Petru Rareș, Vasile Lupu, Gavril Bănulescu-Bodoni, stratigrafie arheologică, profil arheologic, strat de construcție.

Gheorghe Postică

The Church of the Assumption of the Virgin Mary at Căpriană Monastery: Archaeological Stratigraphy

According to the Pisanie (stone inscription) of 1821, the Church of the Assumption of the Virgin Mary at the Căpriană Monastery was “rebuilt” by the voivodes Petru and Ștefan in 1542, and in 1819-1820 it was repaired by Metropolitan Gavriil Bănulescu-Bodoni.

Archaeological research confirms the inscriptions in the Pisanie, while providing new data on the history of the church. During the archaeological excavations, 109 stratigraphic profiles were documented, based on which 109 cultural deposits were delimited.

Following the correlation of these data, 12 stages in the evolution of the Church of the Assumption of the Virgin Mary were highlighted: the prehistoric stage (layer no. 109), the stage of the formation of the monastic space (cca. 1490) (layer no. 108), the stage of the construction of Church I (1491-1496) (layers no. 89-107), the stage of the demolition of Church I (cca. 1540) (Layer no. 88), stage I of Church II (1541 – cca. 1560) (layers no. 74-87), stage II of Church II (cca. 1560 – cca. 1600) (layers no. 68-73), stage III of Church II (cca. 1600 – cca. 1620) (layers no. 57-67), stage IV of Church II (cca. 1620 – cca. 1640) (layers no. 49-56), stage V of Church II (cca. 1640 – cca. 1700) (no. 39-48), stage VI of Church II (cca. 1700 – cca. 1818) (no. 21-38), stage VII of Church II (1819-1820) (no. 6-20), stage VIII of Church II (1821-2003) (layers no. 1-5).

Gheorghe Postică

Biserica Adormirea Maicii Domnului de la Mănăstirea Căpriană: stratigrafie arheologică

Conform pisaniei de la 1821, biserica Adormirea Maicii Domnului de la Mănăstirea Căpriană a fost „zidită din nou” de către voievozii Petru și Ștefan în anul 1542, iar în anii 1819-1820 a fost reparată de către mitropolitul Gavriil Bănulescu-Bodoni.

Cercetările arheologice confirmă informațiile din pisanie, oferind în același timp date noi privind istoria bisericii. În timpul săpăturilor arheologice din anii 1993, 2001-2002 la biserica Adormirea Maicii Domnului au fost documentate 109 de profile stratigrafice pe baza cărora au fost delimitate 109 de depuneri culturale.

În urma corelării acestor date au fost evidențiate 12 etape în evoluția bisericii Adormirea Maicii Domnului: etapa preistorică (stratul nr. 109), etapa formării spațiului mănăstiresc (cca. 1490) (stratul nr. 108), etapa edificării Bisericii I (1491-1496) (straturile nr. 89-107), etapa demolării Bisericii I (cca. 1540) (stratul nr. 88), etapa I a Bisericii II (1541 – cca. 1560) (straturile nr. 74-87), etapa a II-a a Bisericii II (cca. 1560 – cca. 1600) (straturile nr. 68-73), etapa a III-a a Bisericii II (cca. 1600 – cca. 1620) (straturile nr. 57-67), etapa a IV-a a Bisericii II (cca. 1620 – cca. 1640) (straturile nr. 49-56), etapa a V-a a Bisericii II (cca. 1640 – cca. 1700) (nr. 39-48), etapa a VI-a a Bisericii II (cca. 1700 – cca. 1818) (nr. 21-38), etapa a VII-a a Bisericii II (1819-1820) (nr. 6-20), etapa a VIII-a a Bisericii II (1821-2003) (straturile nr. 1-5).

Date generale

Mănăstirea Căpriană de la obârșia Ișnovățului din codrii Lăpușnei a fost ctitorită, potrivit actelor cancelariei domnești, în jurul anului 1420 de către voievodul Alexandru cel Bun și egumenul Chiprian [Eșanu, Postică 2019, 13-14]. Pe de altă parte, legenda populară îl consemnează în calitate de ctitor al mănăstirii Căpriană pe Ștefan cel Mare [Postică 2003, 6-10], menționat în acest sens în tabloul votiv de la începutul secolului al XIX-lea de la Mănăsti-

rea Zografu [Eșanu, Postică 2019, 53, fig. 39], precum și în pomelnicul mănăstirii Căpriană gravat pe o icoană de la începutul aceluiași secol [Eșanu, Postică 2019, fig. 38, 212-224].

Printre edificiile de cult de la mănăstirea Căpriană se remarcă biserica Adormirea Maicii Domnului, care conform pisaniei din anul 1821 a fost „zidită din nou” de către voievozii Petru și Ștefan în anul 1542 și reparată în anii 1819-1820 de către mitropolitul Gavriil Bănulescu-Bodoni

[Postică, Constantinescu 1996, 108; Eșanu, Postică 2019, 132-134].

Cercetarea arheologică a Mănăstirii Căpriansa desfășurată pe parcursul anilor 1993, 2001-2008 și 2016 [Postică 2001; 2002; 2003a; 2003b; 2005a; 2006-2007; 2008; 2016; Postică, Constantinescu 2013] a demonstrat că începuturile bisericii Adormirea Maicii Domnului datează din perioada lui Ștefan cel Mare, aceasta fiind edificată conform cercetărilor recente în perioada anilor 1491-1496 [Eșanu, Postică 2019, 15-35, 58, 117-120]. Pe parcursul următoarelor secole, potrivit documentelor scrise, biserica a fost menținută prin strădaniile domnilor Țării Moldovei (Petru Rareș, Alexandru Lăpușeanu, Ieremia Movilă, Vasile Lupu etc.), a unor mari boieri și a familiilor acestora (Maria Spancioc, Dumitru Buzu, Iordache Costachi Venin etc.) [Postică 2005a; Postică 2005b, 38-45; Eșanu, Postică 2019; Bacumenco, Amărieuței 2007].

Cercetările arheologice de la biserica Adormirea Maicii Domnului au fost realizate în perimetrul a 44 de secțiuni arheologice, operate în altar (5 secțiuni), naos (8), gropniță (5), pronaos (6), pridvor (3) și în exteriorul edificiului (17 secțiuni) (fig. 1). Astfel, biserica a fost studiată pe o suprafață de 732 m², inclusiv 164 m² în interiorul edificiului și 568 m² în exteriorul acestuia.

În urma investigațiilor arheologice s-a stabilit că biserica Adormirea Maicii Domnului are la bază o fundație masivă din piatră, care aparține unei biserici mai vechi, convențional, desemnată drept „Biserica I”, comparativ cu lăcașul în funcțiune, denumit „Biserica II” [Postică, Constantinescu 1996].

Fundația bisericii I a fost descoperită la adâncimea de 0,35-0,50 m de la nivelul actual al solului, sub talpa elevației bisericii II, fiind extinsă de la aliniamentul acesteia cu 0,30-1,0 m spre exterior și cu 0,10-1,65 m în interior. Biserica I, în plan, are aceeași formă și aceleași compartimente ca și Biserica II, fiind alcătuită din altar, naos, gropniță, pronaos și pridvor. Totodată, Biserica I, la fel ca și Biserica II, este prevăzută cu opt contraforți, patru pe latura de nord și patru pe latura de sud. Spre deosebire de Biserica II, care se remarcă prin eleganță și zveltețe, fundația Bisericii I denotă o construcție masivă, cu lungimea de 36,60 m, fiind cu 1,30 m mai mare în comparație cu Biserica II și lățimea de 11,75-12,10 m la pridvor și pronaos și de 16,0 m la naos.

Biserica II a fost „zidită din nou” în anii 1541-1542, după cum reiese din textele pisaniei din 1821 de pe fațada principală [Postică, Constantinescu 1996, 108], Letopisețului lui Grigore Ureche [Ureche 1958, 155] și Tetraevanghelului dăruit de Petru Rareș mănăstirii Căpriansa în 1545 [Murzakevich 1844, 288-292; Postică, Constantinescu 1996, 22-24, fig. 4-6]. Pe de altă parte, fundația Bisericii I a fost datată în anii 1491-1496, drept urmare a unei analize riguroase a pomelnicului Mănăstirii Căpriansa [Eșanu, Postică 2019, 50].

În contextul cercetării fundațiilor bisericii, un interes special prezintă stratigrafia arheologică a construcției eclesiastice, care permite stabilirea etapelor cronologice de bază în evoluția multiseculară a acesteia.

Stratigrafia generală a bisericii Adormirea Maicii Domnului de la Mănăstirea Căpriansa a fost confirmată în 109 de profile arheologice, dintre care 72 de profile documentează interiorul bisericii, iar 37 – exteriorul edificiului (fig. 1).

Stratigrafia altarului bisericii a fost documentată în 12 profile (Nr. 50-58/2001, 179-181/2007)¹, a naosului în 26 de profile (Nr. 59-75/2001, 182-190/2007), a gropniței în 6 profile (Nr. 76-81/2001), a pronaosului în 18 profile (Nr. 29/1993, 82-98/2002), iar a pridvorului în 10 profile arheologice (Nr. 99-108/2002).

La exteriorul bisericii, pe latura absidei de est a fost realizat un profil (nr. 3/1993), pe latura absidei de nord – șase profile (nr. 44-49/2001), pe latura absidei de sud – șapte profile (nr. 109-115/2002), pe latura nord (gropniță, pronaos, pridvor) – 11 profile (nr. 5, 8-12, 23, 30-33/1993), pe latura de sud (pronaos, pridvor) (nr. 13-17/1993, 140-141/2005) – șapte profile și pe latura de vest (pridvor) (nr. 18, 24-28/1993) – șase profile.

În urma corelării a 109 profile documentate, au fost delimitate 109 depuneri stratigrafice (straturi), dintre care 61 erau prezente exclusiv în interiorului edificiului, 28 – în exteriorul construcției, iar 20 – erau prezente atât în interiorul, cât și în exteriorul complexului.

Printre depunerile stratigrafice se evidențiază: stratul de defrișare a pădurii, opt straturi de construcție/reconstrucție de bază a bisericii, multiple faze intermediare de construcție,

1. Aici, și în continuare, este indicată numerotarea generală a straturilor arheologice din cadrul bisericii (nr. 1-109), iar prin fracție este indicat anul realizării cercetărilor arheologice.

nivelări de teren, urme de pavaje etc. Dintre acestea, se remarcă în mod special: stratul de construcție a Bisericii I (nr. 1), stratul de demolare a Bisericii I, stratul de construcție a Bisericii II (nr. 2) și straturile de construcție/reconstrucție a Bisericii II (nr. 3-8), care au fost documentate în toate compartimentele bisericii, atât în interior, cât și la exteriorul acesteia.

Stratul de construcție nr. 1 – de edificare a Bisericii I, pe baza aspectului general al fundației, care ține de conceptul arhitectural medieval moldovenesc format în perioada domniei lui Ștefan cel Mare, corelării cu stratul de construcție nr. 2 și a consemnărilor din pomelnicul mănăstirii este datat în anii 1491-1496. În același timp, stratul de demolare a Bisericii I, urmărit în corelare cu stratul de construcție nr. 2, care ține de biserica actuală, edificată în anii 1541-1542, poate fi datat în jurul anului 1540.

În continuare, stratul de construcție nr. 2 – de edificare a Bisericii II, pe baza datelor istorice consemnate, care îl prezintă pe voievodul Petru Rareș drept ctitor al acestui lăcaș, este datat în anii 1541-1542.

Stratul de construcție nr. 3 al Bisericii II, suprapus de stratul de construcție nr. 4 de la începutului secolului al XVII-lea, pe baza actului de cancelarie domnească din 11 aprilie 1560 care consemnează ”a noastră din nou zidită ...mănăstire Căpriansa” [Moldova 1961, 74-75], cel mai probabil, se află în legătură cu ctitoria consistentă de la Căpriansa a domnului Alexandru Lăpușneanu (cca. 1560).

Pe de altă parte, stratul de construcție nr. 4 al Bisericii II, suprapus de stratul de construcție nr. 5, care aparține de începutul secolului al XVII-lea, posibil, se află în legătură cu activitățile ctitoricești de la Căpriansa ale domnului Ieremia Movilă (cca. 1600).

În același sens, stratul de construcție nr. 5 al Bisericii II, suprapus de stratul nr. 6, datat la mijlocul secolului al XVII-lea, ar putea aparține acțiunilor ctitoricești ale domnilor moldoveni din primul sfert al acestui secol (cca. 1620).

Stratul de construcție nr. 6 al Bisericii II, suprapus de stratul de construcție nr. 7, datat în secolul al XVIII-lea, ar putea aparține ctitoriei de la Căpriansa a voievodului Vasile Lupu (cca. 1640), ctitorul și al bisericii Sf. Dumitru de la Orhei, în acest sens fiind relevantă informația din hrisovului lui Alexandru Coconul din 5 decembrie 1630,

potrivit căreia la acea dată mănăstirea Căpriansa „s-au pustiit” [Moldova 1961, 312].

Totodată, stratul de construcție nr. 7 al Bisericii II, suprapus de stratul de construcție nr. 8, datat în anii 1819-1820, aparține perioadei când Mănăstirea Căpriansa era închinată Mănăstirii Zografu (cca. 1700).

Ultima depunere consistentă în stratigrafia bisericii de la Căpriansa, stratul de construcție nr. 8, luând în considerare datele arheologice obținute, se încadrează, în mod perfect, în proiectul de refacere a Bisericii II realizat de către mitropolitul Gavriil Bănulescu-Bodoni în anii 1819-1820.

Stratigrafia altarului

În altarul bisericii au fost documentate 12 profile stratigrafice, în cadrul cărora au fost delimitate 22 de depuneri culturale din totalul de 85 de orizonturi descoperite în interiorul bisericii, care sunt sistematizate în 11 secvențe cronologice de bază cu faze intermediare (fig. 2).

1. Etapa pădurii seculare: sol steril podzolic (nr. 22) documentat în 11 profile;

2. Defrișarea pădurii, crearea poienei pentru incinta mănăstirii (cca. 1490): strat de cărbune de lemn (nr. 21) documentat în 11 profile;

3. Construcția Bisericii I (1491-1496): stratul de construcție nr. 1/20² în 11 profile, trei nivelări de teren (nr. 15, 17, 19) în șapte profile și două faze intermediare de construcție (nr. 16, 18) în trei profile;

4. Demolarea Bisericii I (cca. 1540): stratul de demolare (nr. 14) în trei profile;

5. Construcția Bisericii II (Petru Rareș 1541-1542): strat de construcție nr. 2/13 în 11 profile, urme de podea (nr. 12) într-un profil și trei nivelări de teren (nr. 9-11) în trei profile;

6. Reparația Bisericii II (cca. 1560): stratul de construcție nr. 3/8 în patru profile;

7. Reparația Bisericii II (cca. 1600): stratul de construcție nr. 4/7 în cinci profile, o fază de nivelare (nr. 6) în două profile;

8. Reparația Bisericii II (cca. 1700): stratul de construcție nr. 7/5 în cinci profile;

9. Reparația Bisericii II (cca. 1820): un strat de nivelare (nr. 4) în zece profile și un fragment de pardoseală din piatră (nr. 3) – un profil;

2. Aici și în continuare, prima cifră indică numărul general al stratului de construcție documentat în cadrul bisericii Adormirea Maicii Domnului, iar cea de-a doua cifră indică numărul ordinar al stratului dat în compartimentul respectiv al bisericii (altar, naos, gropniță, pronaos, pridvor, exterior latura de Nord etc.)

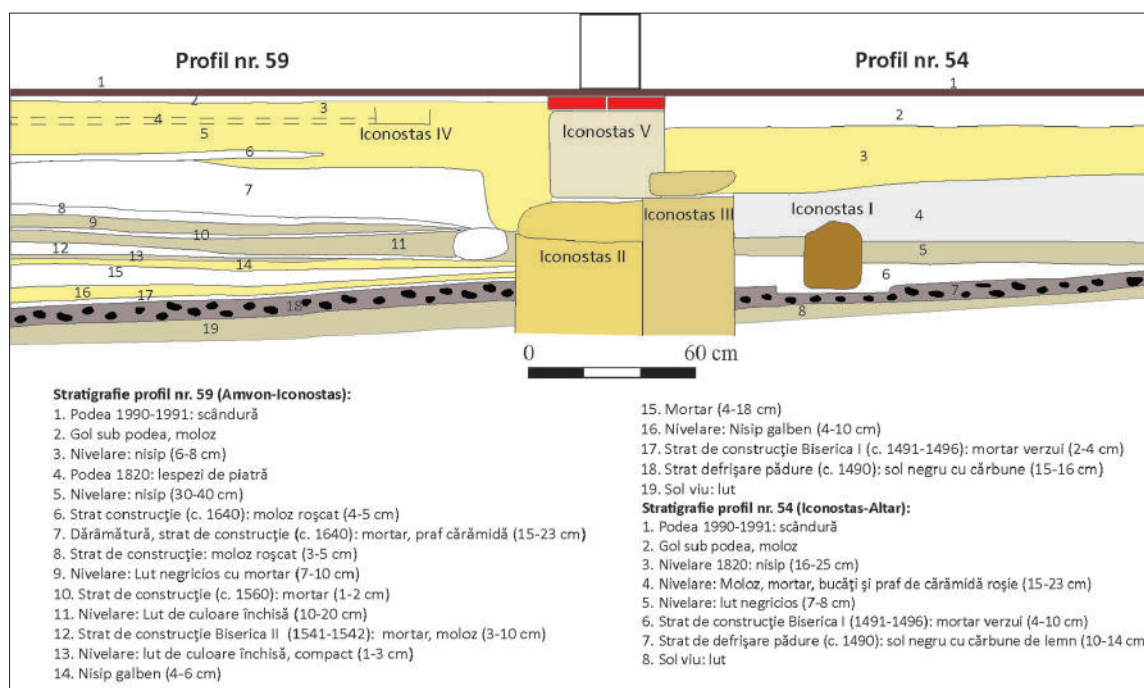

Fig. 2. Mănăstirea Căpriana, biserica Adormirea Maicii Domnului, naos-altar, Secțiunea nr. AXX-b, profile vest-est (latura de nord), nr. 59 (amvon-iconostas) și nr. 54 (iconostas-altar).

Fig. 2. Căpriana Monastery, Church of the Assumption of the Virgin Mary, Nave-Altar, Section no. AXX-b, West-East Profiles (North side): no. 59 (Pulpit-Iconostas) and no. 54 (Iconostas-Altar).

10. Distrugerii, anii 60-80 secolul XX: sol ars (nr. 2) în trei profile;

11. Reparație, anii 1989-1990: pardoseala din lemn (nr. 1) în opt profile.

Stratigrafia naosului

În naosul bisericii au fost documentate 26 de profile stratigrafice, în cadrul cărora au fost delimitate 46 de depuneri din totalul de 85 de orizonturi descoperite în interiorul bisericii, sistematizate în 14 secvențe cronologice de bază cu faze intermediare (fig. 2; 3; 9; 10).

1. Etapa pădurii seculare: sol steril podzolic (nr. 46) documentat în 16 profile;

2. Defrișarea pădurii, crearea poienei pentru incinta mănăstirii (cca. 1490): strat de cărbune de lemn (nr. 45) în 16 profile;

3. Construcția Bisericii I (1491-1496): stratul de construcție nr. 1/44 în 16 profile, patru nivelări de teren (nr. 39-41, 43) în 14 profile și o fază intermediară de construcție (nr. 42) – un profil;

4. Demolarea Bisericii I (cca. 1540): stratul de demolare (nr. 38) în șase profile;

5. Construcția Bisericii II (Petru Rareș, 1541-1542): Strat de construcție nr. 2/37 în 20 de profi-

le, un sector de podea (nr. 36) – un profil și patru nivelări de teren (nr. 32-35) în 14 profile;

6. Reparația Bisericii II (cca. 1560): stratul de construcție nr. 3/31 în 14 profile și trei nivelări (nr. 28-30) în 19 profile;

7. Reparația Bisericii II (cca. 1600): stratul de construcție nr. 4/26-27 cu două faze în 13 profile și șase nivelări (nr. 20-25) în 12 profile;

8. Reparația Bisericii II (cca. 1620): stratul de construcție nr. 5/19 în două profile și două nivelări (nr. 17-18) în zece profile;

9. Reparația Bisericii II (cca. 1640): stratul de construcție nr. 6/16 în șase profile, patru nivelări (nr. 12-15) în șapte profile și podea din cărămidă (nr. 11) în 15 profile;

10. Reparația Bisericii II (cca. 1700): stratul de construcție nr. 7/10 în patru profile și o nivelare (nr. 9) în trei profile;

11. Reparația Bisericii II (1819-1820): stratul de construcție nr. 8/8 în 12 profile, o fază de construcție (nr. 7) în patru profile, două nivelări (nr. 5-6) în 20 de profile și podea din piatră (nr. 4) în 11 profile;

12. Reparație (cca. 1870-1890): stratul de nivelare (nr. 3) în două profile;

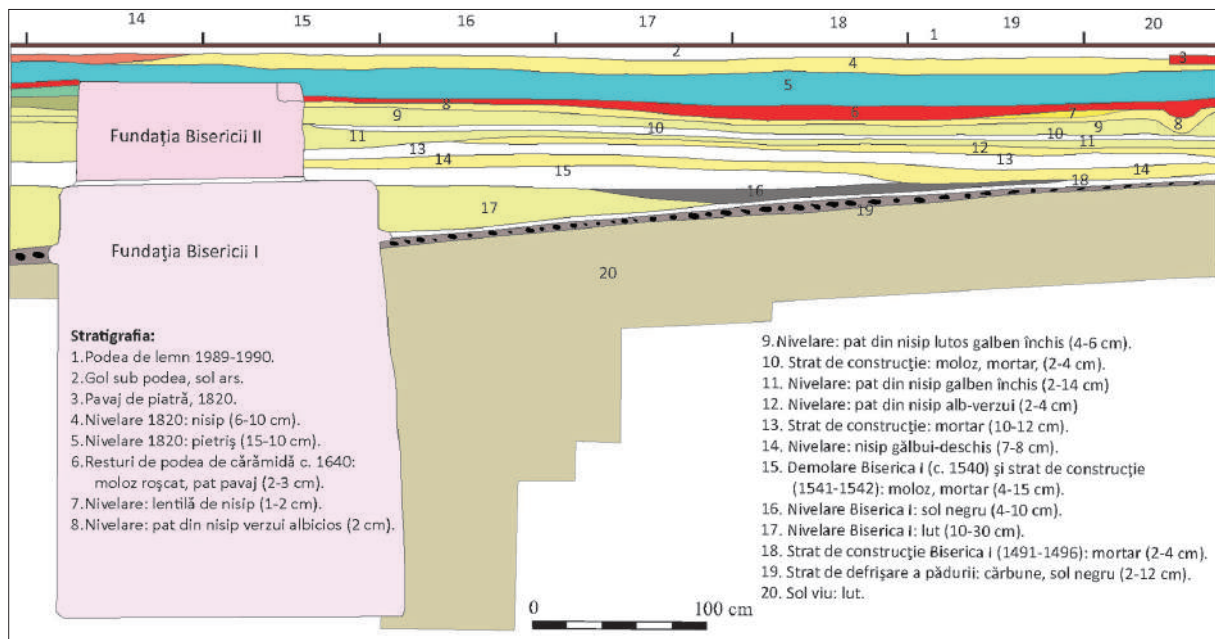

Fig. 3. Mănăstirea Căpriana, biserica Adormirea Maicii Domnului, naos. Secțiunea nr. XX-c, profil nr. 61, vest-est, latura de nord.

Fig. 3. Căpriana Monastery, Church of the Assumption of the Virgin Mary, Nave, Section no. XX-c, Profile no. 61, West-East, North side.

13. Distrugerii, anii 60-80 secolul XX: sol ars (nr. 2) în nouă profile;

14. Reparație, 1989-1990: pardoseala din lemn (nr. 1) în 14 profile.

Stratigrafia gropniței

În gropnița bisericii au fost documentate 6 profile stratigrafice, în cadrul cărora au fost delimitate 30 de depuneri culturale din totalul de 85 de orizonturi descoperite în interiorul bisericii, sistematizate în 12 secvențe cronologice de bază cu faze intermediare (fig. 4).

1. Etapa pădurii seculare: sol steril podzolic (nr. 30) observat în patru profile;

2. Defrișarea pădurii (cca. 1490): stratul de cărbune de lemn (nr. 29) în patru profile;

3. Construcția Bisericii I (1491-1496): stratul de construcție nr. 1/28 în 4 profile, două nivelări de teren (nr. 25, 27) în trei profile și trei faze intermediare de construcție (nr. 23, 24, 26) în două profile;

4. Demolarea Bisericii I (cca. 1540): stratul de moloz (nr. 22) în două profile.

5. Construcția Bisericii II (Petru Rareș 1541-1542): stratul de construcție nr. 2/21 în șase profile și șase nivelări de teren (nr. 15-20) în șase profile;

6. Reparația Bisericii II (cca. 1560): stratul de construcție nr. 3/14 în șase profile și două nivelări (nr. 12-13) în șase profile;

7. Reparația Bisericii II (cca. 1640): urme de podea din cărămidă (nr. 11) în șase profile;

8. Intervenție la mormântul nr. 7 (cca. 1790): două nivelări (nr. 9, 10) – un profil;

9. Reparația Bisericii II (1819-1820): stratul de construcție nr. 8/8 în cinci profile, o fază de construcție intermediară (nr. 7) – un profil și două nivelări (nr. 5-6) în cinci profile;

10. Reparație (cca. 1870-1890): fază de construcție (nr. 4) în două profile și un strat de nivelare (nr. 3) – un profil;

11. Distrugerii, anii 60-80 secolul XX: sol ars (nr. 2) în cinci profile;

12. Reparație, anul 1989-1990: podea din lemn (nr. 1) în șase profile.

Stratigrafia pronaosului

În pronaosul bisericii au fost documentate 18 profile stratigrafice, în cadrul cărora au fost delimitate 59 de depuneri culturale din totalul de 85 de orizonturi descoperite în interiorul bisericii, sistematizate în 13 secvențe cronologice de bază și faze intermediare (fig. 5; 7; 8).

1. Etapa pădurii seculare: sol steril podzolic (nr. 59) în 15 profile;
2. Defrișarea pădurii (cca. 1490): stratul de cărbune de lemn (nr. 58) în 15 profile;
3. Construcția Bisericii I (1491-1496): stratul de construcție nr. 1/56 în 15 profile, șase nivelări de teren (nr. 49, 50, 52, 53, 55, 57) în 15 profile și două faze intermediare de construcție (nr. 51, 54) în 12 profile;
4. Construcția Bisericii II (Petru Rareș 1541-1542): stratul de construcție nr. 2/48 în 16 profile și zece nivelări de teren (nr. 38-47) în 16 profile;
5. Reparația Bisericii II (cca. 1560): stratul de construcție nr. 3/37 în șapte profile și trei nivelări (nr. 34-36) în șase profile;
6. Reparația Bisericii II (cca. 1600): șase nivelări (nr. 28-33) în șapte profile;
7. Reparația Bisericii II (cca. 1620): stratul de construcție nr. 5/27 în patru profile, un pavaj din piatră (nr. 24) – un profil și două nivelări (nr. 25-26) în patru profile;
8. Reparația Bisericii II (cca. 1640): stratul de construcție nr. 6/23 în cinci profile, o fază de reparație (nr. 21) – un profil, patru nivelări (nr. 18-20, 22) în 11 profile și o pardoseală din cără-

midă (nr. 16-17) în 14 profiluri;

9. Reparația Bisericii III (cca. 1700): șapte nivelări (nr. 8-10, 12-15) în șapte profile și o podea lutuită (nr. 11) în două profile;

10. Reparația Bisericii II (1819-1820): stratul de construcție nr. 8/7 în cinci profile, o fază de reparație (nr. 6) în patru profile, un strat de nivelare (nr. 5) în zece profile și podea din piatră (nr. 4) în șase profile;

11. Reparație (cca. 1870-1890): stratul de nivelare (nr. 3) în șase profile;

12. Distrugerii, anii 60-80 secolul XX: sol ars (nr. 2) în 13 profile;

13. Reparație, anul 1989-1990: podea din lemn (nr. 1) în 17 profile.

Stratigrafia pridvorului

În pridvorul bisericii au fost documentate zece profile stratigrafice, în cadrul cărora au fost delimitate 41 de depuneri culturale din totalul de 85 de orizonturi descoperite în interiorul bisericii, sistematizate în 11 secvențe cronologice de bază cu faze intermediare (fig. 6).

1. Etapa pădurii seculare: sol steril podzolic (nr. 41) în două profile;

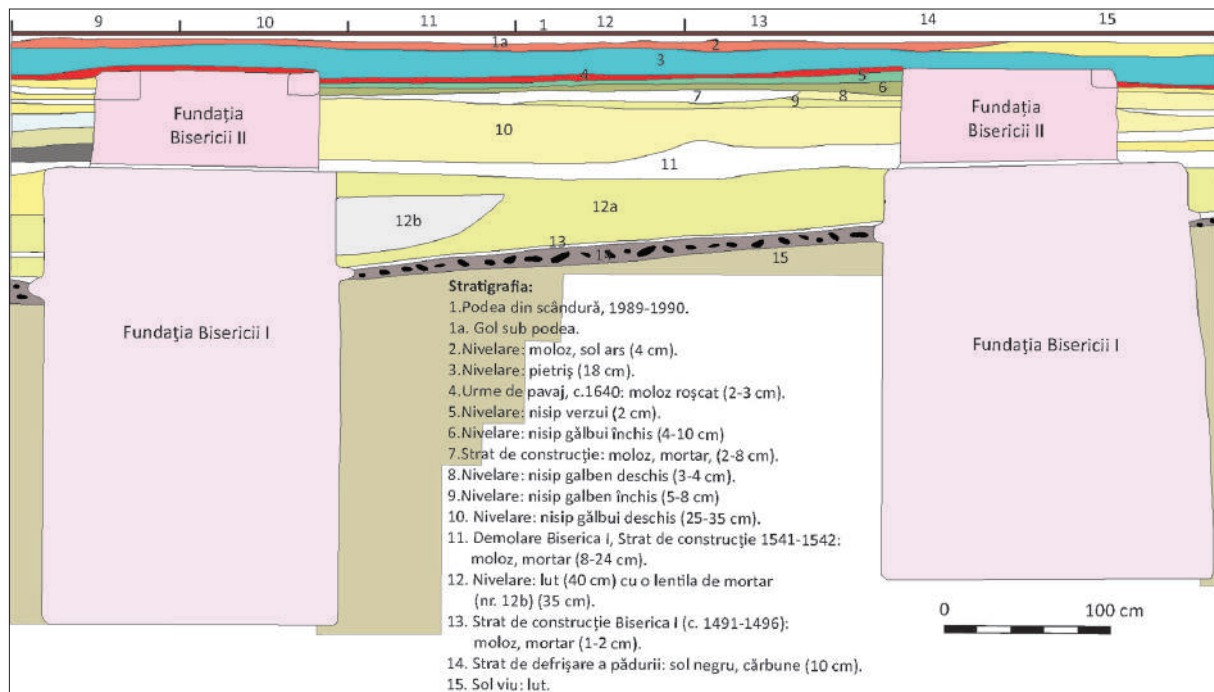

Fig. 4. Mănăstirea Căpriana, biserica Adormirea Maicii Domnului, gropnița, Secțiunea nr. A-XX-d, profil vest-est, nr. 76, latura de nord.

Fig. 4. Căpriana Monastery, Church of the Assumption of the Virgin Mary, Tombe Chambre, Section no. A-XX-d, Profile West-East, no. 76, North side.

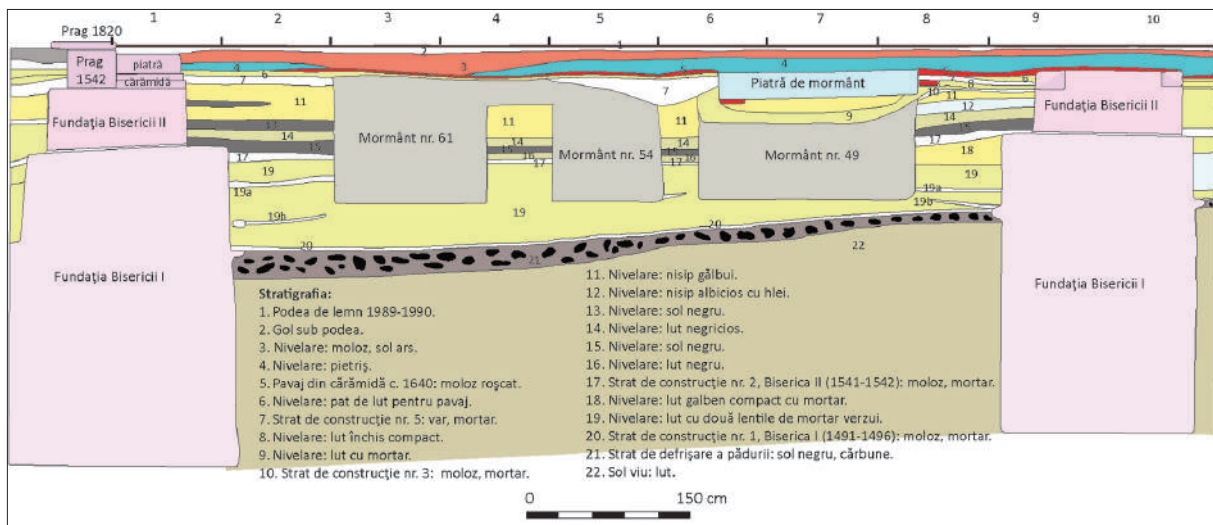

Fig. 5. Mănăstirea Căpriana, biserica Adormirea Maicii Domnului, pronaos, Secțiunea nr. A-XX-e, profil nr. 84, vest-est, latura de nord.

Fig. 5. Căpriana Monastery, Church of the Assumption of the Virgin Mary, Pronaos, Section no. A-XX-e, Profile no. 84, West-East, North side.

2. Defrișarea pădurii, crearea poienei pentru incinta mănăstirii (cca. 1490): stratul de cărbune de lemn (nr. 40) în două profile;

3. Construcția Bisericii I (1491-1496): stratul de construcție nr. 1/38 în două profile, o groapă cu resturi metalurgice (nr. 39) – un profil; patru nivelări de teren (nr. 37, 35, 33, 31) în nouă profile și trei faze intermediare de construcție (nr. 36, 34, 32) în două profile;

4. Construcția Bisericii II (Petru Rareș, 1541-1542): stratul de construcție nr. 2/30 în zece profile, patru nivelări de teren (nr. 29, 28, 26, 25) în zece profile și o fază de construcție (nr. 27) în două profile;

5. Reparația Bisericii II (cca. 1560): stratul de construcție nr. 3/24 în zece profile și trei nivelări (nr. 21-23) în zece profile;

6. Reparația Bisericii II (cca. 1600): stratul de construcție nr. 4/20 în șapte profile și opt nivelări (nr. 12-19) în zece profile;

7. Reparația Bisericii II (cca. 1620): stratul de construcție nr. 5/11 în două profile;

8. Reparația Bisericii II (cca. 1640): stratul de nivelare (nr. 10) în cinci profile și două faze de construcție (nr. 8-9) în cinci profile;

9. Reparația Bisericii II (cca. 1700): trei nivelări (nr. 4, 6, 7) în patru profile și o fază de construcție (nr. 5) în două profile;

10. Reparația Bisericii II (1819-1820): stratul de construcție nr. 8/3 în zece profile și o nivelare (nr. 2) în zece profile;

11. Reparație, 1989-1990: podea din beton (nr. 1) în zece profile.

Stratigrafia bisericii la exterior – latura de est (altar)

Pe exteriorul bisericii – latura de est, a fost documentat un profil stratigrafic, în cadrul căruia au fost delimitate opt depuneri culturale din totalul de 44 orizonturi descoperite pe exteriorul bisericii, sistematizate în cinci secvențe cronologice de bază cu faze intermediare.

1. Etapa pădurii seculare (până la 1490): sol steril (nr. 8) – un profil;

2. Defrișarea pădurii, crearea poienei pentru edificarea mănăstirii (cca. 1490): stratul de cărbune de lemn (nr. 7) – un profil;

3. Construcția Bisericii II (1541-1542): stratul de construcție nr. 2/6 și o fază de nivelare (nr. 5) – un profil;

4. Reparația Bisericii II (1819-1820): două nivelări de teren (nr. 3, 4) – un profil și un pavaj din cărămidă (nr. 2) – un profil;

5. Reparație, 1990-1991: trotuar de beton (nr. 1) – un profil.

Stratigrafia bisericii la exterior – latura de nord (naos-pridvor)

La exteriorul bisericii – latura de nord, în total au fost documentate 17 profile stratigrafice, în ca-

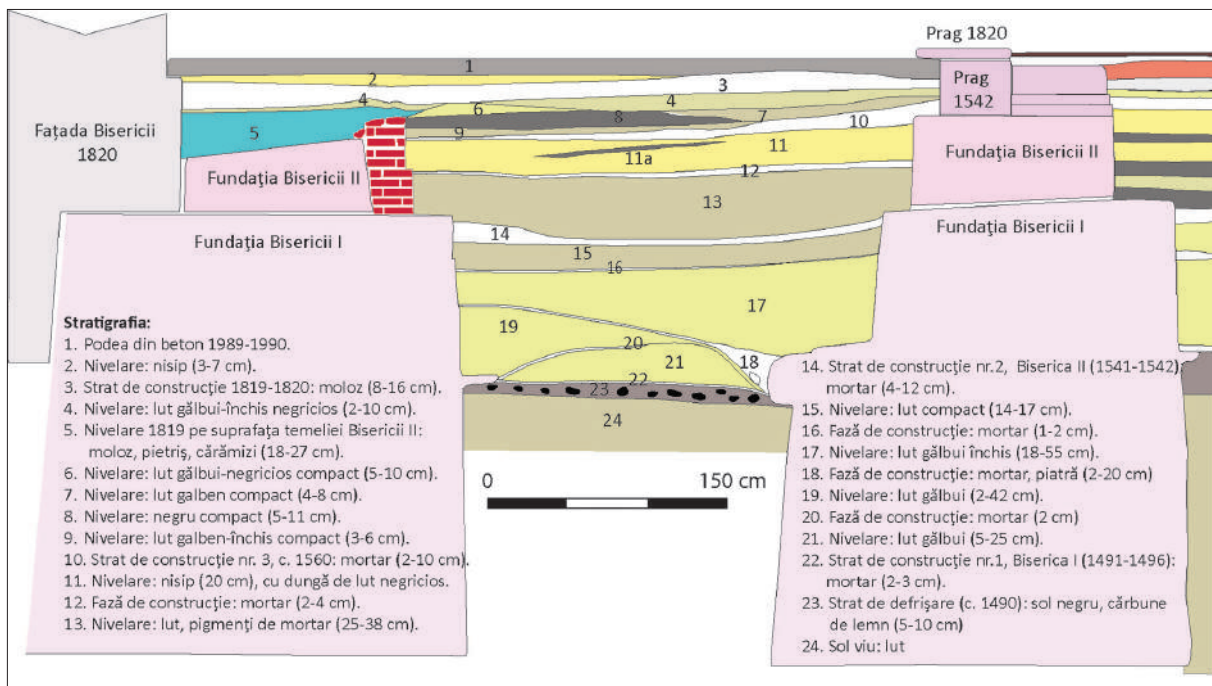

Fig. 6. Mănăstirea Căpriană, biserica Adormirea Maicii Domnului, pridvor, Secțiunea nr. A-XX-f, profil nr. 99, vest-est, latura de nord.

Fig. 6. Căprian Monastery, Church of the Assumption of the Virgin Mary, Nartex, Section no. A-XX-f, Profile no. 99, West-East, North side.

drul cărora au fost delimitate 37 de orizonturi arheologice din totalul de 44 orizonturi descoperite pe exteriorul bisericii, care sunt sistematizate în zece secvențe cronologice de bază cu faze intermediare.

1. Etapa pădurii seculare (până la 1490): sol steril podzolic (nr. 37) în 14 profile;

2. Defrișarea pădurii, crearea poienei pentru incinta mănăstirii (cca. 1490): stratul de cărbune de lemn (nr. 36) în zece profile;

3. Construcția Bisericii I (cca. 1491-1496): stratul de construcție nr. 1/34 în șase profile, opt nivelări de teren (nr.23-26, 28, 30, 33, 35) în opt profile, patru faze intermediare de construcție (nr. 27, 29, 31, 32) în cinci profile și un pavaj (nr. 22) în șase profile;

4. Demolarea Bisericii I (cca. 1540): strat de moloz (nr. 21) în șapte profile;

5. Construcția Bisericii II (Petru Rareș, 1541-1542): stratul de construcție nr. 2/20 în șase profile;

6. Depuneri de sol (post-1542): două depuneri de sol (nr. 17, 19) în 13 profile și un strat cu urme de incendiu puternic (nr. 18) în patru profile;

7. Reparația Bisericii II (cca. 1640): stratul de construcție nr. 6/16 în cinci profile;

8. Depuneri de sol (post-1640): stratul de incendiu (nr. 15) în două profile și trei nivelări (nr. 12-14) în șase profile;

9. Reparația Bisericii II (1819-1820): stratul de construcție nr. 8/11 în 11 profile, patru nivelări (nr. 6, 8-10) în nouă profile, o fază de construcție (nr. 7) în patru profile și un strat de pavaj din cărămidă (nr. 5) în 12 profile;

10. Depuneri, secolele XIX-XX: trei nivelări de sol (nr. 1, 2, 4) în 11 profile și un strat de reparații (nr. 3) în patru profile.

Stratigrafia bisericii la exterior – latura de vest (pridvor)

La exteriorul bisericii – latura de vest, au fost documentate șase profile stratigrafice, în cadrul cărora au fost delimitate 26 de depuneri culturale, din totalul de 44 depuneri descoperite în preajma fundațiilor complexului eclesiastic, care sunt sistematizate în șapte secvențe cronologice de bază cu faze intermediare.

1. Etapa pădurii seculare: sol steril podzolic (nr. 26) în șase profile;

2. Defrișarea pădurii, crearea poienei pentru incinta mănăstirii (cca. 1490): stratul de cărbune

Fig. 7. Mănăstirea Căpriană, biserica Adormirea Maicii Domnului, pronaos, Secțiunea nr. XXVIII, profil latura de nord.

Fig. 7. Căprian Monastery, Church of the Assumption of the Virgin Mary, Narthex, Section no. A-XXVIII, North side profile.

de lemn (nr. 25) în șase profile;

3. Construcția Bisericii I (cca. 1491-1496): stratul de construcție nr. 1/24 în cinci profile, patru nivelări de teren (nr. 16, 18, 19, 23) în șase profile, patru faze intermediare de construcție (nr. 17, 20-22) în cinci profile;

4. Depuneri de sol (ante-1640): un strat de sol cenușiu (nr. 15) în patru profile;

5. Depuneri de sol (post-1640): patru nivelări (nr. 11-14) în trei profile;

6. Reparația Bisericii II (1819-1820): șapte nivelări (nr. 3-4, 6-10) în șase profile, dintre care un nivel avea urme de incendiu (nr. 7) – un profil, o fază de construcție (nr. 5) în două profile și amenajare pavaj (nr. 2) în cinci profile;

7. Depuneri, secolele XIX-XX: strat de sol (nr. 1) – un profil.

Stratigrafia bisericii la exterior – latura de sud (naos-pridvor)

Fig. 8. Mănăstirea Căpriană, biserica Adormirea Maicii Domnului, pronaos, Secțiunea nr. XXVII, profil latura de sud.

Fig. 8. Căprian Monastery, Church of the Assumption of the Virgin Mary, Narthex, Section no. A-XXVII, South side profile.

Fig. 9. Mănăstirea Căpriană, biserica Adormirea Maicii Domnului, naos, Secțiunea nr. XXIV, profil latura de sud-vest.

Fig. 9. Căpriană Monastery, Church of the Assumption of the Virgin Mary, Nave, Section no. A-XXIV, Southwest side profile.

La exteriorul bisericii –latura de sud, au fost documentate 14 profile stratigrafice, în cadrul cărora au fost delimitate 32 de depuneri culturale, din totalul de 44 orizonturi descoperite pe exteriorul bisericii, care sunt sistematizate în nouă secvențe cronologice de bază cu faze intermediare.

1. Etapa pădurii seculare: sol steril podzolic (nr. 32) în 14 profile;

2. Defrișarea pădurii, crearea poienei pentru incinta mănăstirii (cca. 1490): stratul de cărbune

de lemn (nr. 31) în 13 profile;

3. Construcția Bisericii I (cca. 1491-1496): stratul de construcție nr. 1/30 în două profile, cinci nivelări de teren (nr. 21-22, 24-25, 29) în șapte profile, patru faze intermediare de construcție (nr. 23, 25-28) în patru profile și un pavaj (nr. 20) – un profil;

4. Demolarea Bisericii I (cca. 1540): strat de moloz (nr. 19) în patru profile;

5. Construcția Bisericii II (Petru Rareș, 1541-1542): stratul de construcție nr. 2/18 în șapte profi-

Fig. 10. Mănăstirea Căpriană, biserica Adormirea Maicii Domnului, naos, Secțiunea nr. XXIV, profil latura de sud-es.

Fig. 10. Căpriană Monastery, Church of the Assumption of the Virgin Mary, Nave, Section no. A-XXIV, Southeast side profile.

le, două nivelări de teren (nr. 16-17) în opt profile;

6. Reparația Bisericii II (cca. 1640): stratul de construcție nr. 6/15 în trei profile;

7. Depuneri de sol (post 1640): trei nivelări (nr. 12-14) în opt profile;

8. Reparația Bisericii II (1819-1820): stratul de construcție nr. 8/11 în zece profile, trei nivelări (nr. 8-10) în patru profile, două faze de construcție (nr. 6-7) în patru profile și un pavaj/pat (nr. 5) în 11 profile;

9. Reparații, secolele XIX-XX: trei depuneri/nivelări (nr. 1, 2, 4) în zece profile și o fază de reconstrucție (nr. 3) – un profil.

Concluzii

Depunerile stratigrafice delimitate în cinci compartimente din interiorul bisericii (altar, naos, gropniță, pronaos și pridvor), cât și din exteriorul edificiului, reflectă 12 etape arheologice ale bisericii, inclusiv: o etapă de până la apariția mănăstirii, o etapă aflată în legătură cu formarea spațiului viitoare mănăstiri și zece etape aflate în legătură nemijlocită cu evoluția propriu-zisă a bisericii Adormirea Maicii Domnului pe parcursul secolelor XVI-XX.

I. Etapa preistorică. Corespunde nivelului solului vechi (steril), în care a fost amenajată fundația Bisericii I. Talpa bisericii era adâncită cu 2,60-3,90 m de la nivelul actual de călcare, intrând în solul fosil din lut nisipos (depunerea nr. 109³, documentată în 82 de profile arheologice, inclusiv, în 47 de profile din interiorul bisericii și în 35 de profile din exteriorul complexului).

II. Etapa amenajării spațiului mănăstiresc. Spațiul mănăstirii Căpriană a fost amenajat prin crearea la mijloc de codru a unei poiene utilizând metoda defrișării, prin arderea unui segment de pădure. Urmele defrișării au fost observate foarte sugestiv în toate sectoarele mănăstirii. Astfel, în spațiul mănăstiresc, peste solul fosil, era suprapusă o pânză de 2,0-15,0 cm grosime (în unele locuri până la 25-30 cm), compusă din cărbune lemn și crengi de arbori carbonizați, rezultată din defrișarea pădurii străvechi, aceasta reprezentând în același timp și nivelul vechi de călcare al solului la momentul edificării primei biserici din piatră

3. Aici, și în continuare numărul depunerilor stratigrafice este indicat conform listei generale a straturilor arheologice din cadrul bisericii Adormirea Maicii Domnului (straturile nr. 1-109). Totodată, pentru „straturile de construcție” este utilizată enumerarea dublă, menționată în nota precedentă.

pe la anii 1491-1496 (stratul nr. 108, documentat în 82 de profile arheologice).

III. Etapa edificării Bisericii I (1491-1496).

De la nivelul pânzei de defrișare a pădurii a fost săpată groapa de fundație și edificată Biserica I. Nivelul de construcție a Bisericii I este reprezentat de straturile arheologice nr. 89-107, acestea însumând o depunere (8-12 cm) de sol cenușiu cu zgură de fier, lut ars și tuburi zgurificate de la foale, legată de activități metalurgice care au precedat procesul edificării lăcașului (stratul nr. 107); un strat de mortar și piatră (2,0-20,0 cm) care reprezintă nivelul propriu-zis de construcție (nr. 1) al Bisericii I (stratul nr. 105), documentat în 61 de profile, inclusiv, în 47 de profile în interiorul bisericii și în 14 profile în exteriorul complexului; șase depuneri de mortar, care reprezintă faze de construcție a Bisericii I (straturile nr. 94-95, 98, 101-103, documentate în 35 de profile, inclusiv, în 20 – în interiorul bisericii și în 15 – în exteriorul acesteia); zece straturi de nivelare, compuse din lut/nisip extras din groapa de fundație a Bisericii I (straturile nr. 90-93, 96-97, 99-100, 104 și 106, documentate în 69 de profile, inclusiv, în 47 de cazuri în interiorul bisericii și în 22 de cazuri în exteriorul acesteia); pavajul din jurul Bisericii I, amenajat din piatră înecată în mortar (stratul nr. 89), documentat în șapte profile arheologice din preajma fundației din afara bisericii).

IV. Etapa demolării Bisericii I (cca. 1540).

Stratul de demolare a Bisericii I (8-15 cm) alcătuit din piatră ruptă și mortar se afla lângă nivelul inferior al zidăriei Bisericii II, fiind, în același timp, așternut peste nivelul superior al fundației Bisericii I. Demolarea Bisericii I este reprezentată de stratul nr. 88, înregistrat în 22 de profile stratigrafice, inclusiv, în 11 profile din interiorul bisericii și în 11 profile din exteriorul complexului.

V. Etapa I a Bisericii II (1541 – cca. 1560).

Este reprezentată de 14 straturi arheologice (nr. 74-87), dintre care 13 straturi (nr. 74-86) au fost înregistrate în interiorul bisericii, iar două straturi (nr. 84, 87) în exteriorul lăcașului. Etapa I a Bisericii II cuprinde un strat din mortar de culoare albicioasă sau roșcată (4-10 cm) documentat în 76 de profile, inclusiv, 63 de profile din interiorul bisericii și 13 profile din exteriorul acesteia, acesta fiind, stratul propriu-zis de construcție al Bisericii II (nr. 2/87); nivelul podului bisericii din cărămidă (nr. 86) documentat în două profile; un strat din

mortar observat în două profile, care reprezenta o fază intermediară de construcție (nr. 78) și 11 straturi de nivelare observate în 77 de profile (49 în interior și 28 în exteriorul bisericii), compuse din nisip (nr. 74-76), lut (nr. 77, 81, 82, 84, 85), sol negru (nr. 80, 83), nisip și mortar (nr. 79).

VI. Etapa a II-a a Bisericii II (cca. 1560 – cca. 1600). Este reprezentată de straturile nr. 69-73, care includ, o depunere de mortar de culoare roșie de 4-5 cm (nr. 3/73), acesta reflectând prima reparație a Bisericii II; urmează pavajul din interiorul bisericii, compus din nisip gălbui și din golul de cărămidă din partea de a altarului (nr. 72); în continuare sunt trei depuneri identificate în 35 de profile din interiorul bisericii, compuse din sol negru (6-8 cm), nisip galben (2-14 cm) și lut compact (3-5 cm) (nr. 69-71).

VII. Etapa a III-a a Bisericii II (cca. 1600 – cca. 1620). Este reprezentată de straturile nr. 57-68, care includ, o depunere de pietriș roșcat (nr. 68) și stratul propriu-zis de reparație (nr. 67) compus din mortar roșcat de 3-10 cm, acestea fiind urme de la cea de-a doua reparație a Bisericii II; urmează depuneri de lut aflate în legătură cu mormântul nr. 49 al pitarului Dumitru Buzu, datat în anul 1607 (nr. 65-66); în continuare sunt prezente opt depuneri alcătuite din nisip (nr. 64), sol negru (nr. 63), var (nr. 62), nisip/lut (nr. 61), sol negru (nr. 60), pat din nisip alb-verzui (nr. 59), pat din nisip galben (nr. 58) și pat de podea din lut/nisip gălbui-negricesc (nr. 57), documentate în 26 profiluri din interiorul bisericii.

VIII. Etapa a IV-a a Bisericii II (cca. 1620 – cca. 1640). Este reprezentată de straturile nr. 49-56, care includ, stratul de construcție nr. 5/56 alcătuit din mortar și moloz; două depuneri compuse din sol negru amestecat cu calcar și cărbune (nr. 53, 55); o depunere de sol negru cu arsură puternică rezultată dintr-un incendiu (nr. 54); depunere compusă din sol cenușiu cu mortar (nr. 52); două depuneri compuse din nisip (nr. 50, 51); pavaj din piatră în pronaos de 13-28 cm (nr. 49).

IX. Etapa a V-a a Bisericii II (cca. 1640 – cca. 1700). Este reprezentată de straturile nr. 39-48, care includ stratul de construcție nr. 6/48 compus din moloz roșcat; trei depuneri de nisip (nr. 40, 44, 47) de 3-14 cm; două depuneri de pietriș și cărămidă de 15-27 cm – urme de reparații (nr. 45-46); o depunere de pietriș (nr. 43) peste mormân-

tul nr. 55; două paturi din nisip/lut (nr. 41-42) și vestigiile unui pavaj din cărămidă (nr. 39).

X. Etapa a VI-a a Bisericii II (cca. 1700 – cca. 1818). Este reprezentată de depunerile nr. 21-38, care includ stratul de construcție nr. 7/38 alcătuit din nisip, var și tencuială; o depunere compusă din sol cenușiu cu multă arsură (nr. 37); o depunere compusă din pietriș și cărămidă (nr. 36); șapte depuneri compuse din lut (nr. 22, 25, 27, 29, 30, 31, 35); trei depuneri compuse din nisip (nr. 21, 24, 26); depuneri compuse din sol cenușiu nisipos (nr. 32-34); o depunere de var (nr. 23) și un nivel de podea unsă cu lut (nr. 28).

XI. Etapa a VII-a a Bisericii II (1819-1820). Este reprezentată de straturile nr. 6-20, care includ, depuneri masive de pietriș și mortar (15-20 cm) (stratul nr. 8/20) – urmele nivelului de reconstrucție a bisericii de către mitropolitul G. Bănulescu-Bodoni în anii 1819-1820; patru depuneri de mortar, moloz sau pietriș (nr. 9, 10, 11, 14) – faze intermediare a reconstrucției bisericii din anii 1819-1820; șapte depuneri compuse din nisip (nr. 7, 8, 12, 13, 17, 18, 19); o depunere de cărbune de lemn (nr. 16); o depunere din sol negru (nr. 15); pavajul din cărămidă din jurul bisericii și pardoseala din piatră din naos și altar (nr. 6).

XII. Etapa a VIII-a a Bisericii II (1821-2003). Este reprezentată de straturile nr. 1-5, care includ podeaua din lemn/beton a bisericii (nr. 1) – lucrare din anul 1989; moloz, sol ars sub podea (nr. 2) – vestigii din a doua jumătate a secolului XX; strat de nisip (nr. 3) – urme de reparație I jumătate a secolului XX; depuneri de nisip și moloz de construcție (nr. 4) – urme de reparație din secolul XIX; sol cenușiu cu pigmenți de calcar și cărămidă (nr. 5) – urme de reparație din secolul XIX.

Rezultatele analizei realizate demonstrează că stratigrafia arheologică este foarte expresivă în ceea ce privește etapele de bază ale bisericii Adormirea Maicii Domnului de la Mănăstirea Căpriană de la începuturi și până în primul sfert al secolului al XIX-lea, mai slab fiind prezente etapele ce au urmat în secolele XIX-XX.

Potrivit datelor stratigrafice, până la apariția primei biserici de piatră la Căpriană, spațiul viitoareii mănăstiri reprezenta un teren viran, lipsit de vestigii arheologice, nevalorificat de către om și ocupat de codrii seculari.

Edificarea primei biserici a fost precedată de formarea unei poiene prin metoda defrișării pădurii, care fiind incendiată a așternut la suprafața solului podzolic o pânză masivă de cărbune de lemn, acoperită mai apoi de un strat masiv de construcție rezultat în urma lucrărilor de edificare a Bisericii I din perioada domniei lui Ștefan cel Mare. Lipsa în zona actualii mănăstiri a unor depuneri culturale mai vechi decât cele din perioada menționată, în contextul existenței unor mențiuni documentare sigure privind întemeierea acestui complex monahal de către voievodul Alexandru cel Bun în anii 1420-1429, se impune concluzia firească că, în primul sfert al secolului al XV-lea, vatra mănăstirii se afla într-un alt loc⁴ decât cel actual, care în timpul domniei lui Ștefan cel Mare, din motive necunoscute, a fost abandonat și acceptat un loc nou, care corespunde cu cel actual.

Biserica I, edificată în anii 1491-1496, reprezintă o construcție foarte masivă realizată în stilul arhitectural clasic moldovenesc aflat în perioada

4. Conform opiniei argumentate a lui Sergius Ciocanu, vatra inițială a Mănăstirii de la Căpriana, cunoscută drept Mănăstirea de la Vișnevăț, se afla probabil, la circa 5,0 km spre sud-est de actuala locație, la hotar cu moșia Scorenilor [Ciocanu 2007, 31-43].

respectivă în proces de definitivare, care în acest context, din start, putea avea anumite probleme de ordin tehnic, care la marele cutremur din anul 1516 (7,6 grade), putea provoca deteriorarea acesteia și, ca urmare, demolarea lăcașului pe la anul 1540, fundația lui servind ca bază pentru edificarea unei construcții eclesiastice noi – Biserica II care, cu anumite modificări, s-a păstrat până în prezent. În final, pe baza aceluiași date stratigrafice, în evoluția Bisericii II până la începutul secolului al XIX-lea se remarcă șase reconstrucții de bază care sunt atribuite secolelor XVI (cca. 1560), XVII (cca. 1600, cca. 1620, cca. 1640), XVIII (cca. 1700) și anilor 1819-1820.

* Articolul este elaborat în cadrul subprogramului 010401: “Coordonatele modernizării social-economice, politice, administrative și culturale în Moldova, Basarabia, RASSM, RSSM și Republica Moldova în context regional și european (studii, documente, sinteze)” al Institutului de Istorie al Universității de Stat din Moldova.

Bibliografie

Bacumenco, Amăriuței 2007: L. Bacumenco, M.-C. Amăriuței, Despre marele vistiernic Iordache Costache Venin și locul său de veci de la Mănăstirea Căpriana. In: (M.-C. Ghenghea, M.-B. Atanasiu coord.) Pro Basarabia – repere istorice și naționale, (Iași 2007), 49-62.

Ciocanu 2007: S. Ciocanu, Mănăstirea de pe Vișnevăț și Căpriana – așezăminte monastice distincte. Poiene și prisăci, în: Tyragetia, s.n., vol. I (XVI), 2, 2007, 31-43.

Eșanu, Postică 2019: A. Eșanu, Gh. Postică, Mănăstirea Căpriana cu Schitul Condrița (secolul XV – începutul secolului al XXI-lea): Studii, documente și materiale. (Chișinău 2019).

Moldova 1961: Moldova în epoca feudalismului. Vol. I. (Chișinău 1961).

Murzakevich 1844: N. Murzakevich, Nadpis' na oklade Evangeliiia v monastyre Kipriana. Zapiski Odesskogo Obshchestva Istorii i Drevnostei, tom. I, 1844, 288-292 // Н. Мурзакевич, Надпись на окладе Евангелия в монастыре Киприана. Записки Одесского Общества Истории и Древностей, том. 1, 1844, 288-292.

Postică 2001: Gh. Postică, Raport științific privind rezultatele săpăturilor arheologice de la Mănăstirea Căpriana din anul 2001. Arhiva Muzeului Național de Istorie a Moldovei, nr. inv. 599.

Postică 2002: Gh. Postică, Raport științific privind rezultatele săpăturilor arheologice de la Mănăstirea Căpriana din anul 2002. Arhiva Muzeului Național de Istorie a Moldovei, nr. inv. 600.

Postică 2003a: Gh. Postică, Raport științific privind rezultatele săpăturilor arheologice de la Mănăstirea Căpriana din anul 2003. Arhiva Muzeului Național de Istorie a Moldovei, nr. inv. 601.

Postică 2003b: Gh. Postică, Mănăstirea Căpriana (de la întemeiere până în zilele noastre). Ed. a II-a. Revăzută și completată. (Chișinău 2003).

Postică 2005a: Gh. Postică, Raport științific privind rezultatele săpăturilor arheologice de la Mănăstirea Căpriana din anul 2005, 90 pag. text, 47 fig., 103 foto / Arhiva Muzeului Național de Istorie a Moldovei, nr. inv. 602.

Postică 2005b: Gh. Postică, Mănăstirea Căpriana în lumina investigațiilor arheologice. Akademos, 1, 2005, 38-42.

Postică 2006-2007: Postică, Gh., Raport științific privind rezultatele săpăturilor arheologice de salvare de la Mănăstirea Căpriană din anii 2006-2007. Arhiva Muzeului Național de Istorie a Moldovei, nr. inv. 603.

Postică 2008: Gh. Postică, Raport științific privind rezultatele săpăturilor arheologice de salvare de la Mănăstirea Căpriană din anul 2008. Arhiva Muzeului Național de Istorie a Moldovei, nr. inv. 604.

Postică 2016: Gh. Postică, Raport științific privind cercetarea arheologică a Cavoului Mitropolitului Gavriil Bănulescu-Bodoni de la Mănăstirea Căpriană în anul 2016. Arhiva Muzeului Național de Istorie a Moldovei.

Postică, Constantinescu 1993: Gh. Postică, N. Constantinescu, Rezultatele investigațiilor arheologice din anul 1993 la mănăstirea Căpriană: raport științific. Arhiva Muzeului Național de Arheologie și Istorie a Moldovei, nr. inv. 440.

Postică, Constantinescu 1996: Gh. Postică, N. Constantinescu, Căpriană: Repere istorico-arheologice. (Chișinău 1996).

Ureche 1958: Grigore Ureche, Letopisețul Țării Moldovei / Ediție îngrijită, studiu introductiv, indice și glosar de P.P. Panaitescu, ediția a II-a revăzută. (București 1958).

Gheorghe Postică, Dr. hab., Prof. univ., Institutul de Istorie al Universității de Stat din Moldova / Muzeul Național de Istorie a Moldovei, gpostica@gmail.com, ORCID: 0000-0002-2609-1575.